

AIHP

PSYCHOTHERAPIE

AIHP Maslow Prijs 2026

euthanasie in de psychiatrie

Wim Distelmans

MD MPH PhD

sinds 2002: 3 unieke wetten

wet patiëntenrechten

wet palliatieve zorg

euthanasiewet

wet patiëntenrechten

recht op informatie

overleggen

toelating vragen

respect voor de zelfbeschikking

wet palliatieve zorg

iedereen heeft recht op palliatieve zorg
sinds 2016:

ongeacht 'actieve' behandeling
ongeacht levensverwachting

geen uitvoeringsbesluiten

euthanasiewet

**opzettelijke levensbeëindiging door een arts
op uitdrukkelijk verzoek van de patiënt**

sinds 2002: 3 unieke wetten

wet patiëntenrechten

wet palliatieve zorg

euthanasiewet

sinds 2002: 3 unieke wetten

collectieve onwetendheid

begin 2003

begin 2003: LevensEinde InformatieForum

begin 2003: LEIF

informatie

objectief

niet directief

“empowerment”

begin 2003: LEIF

informatie

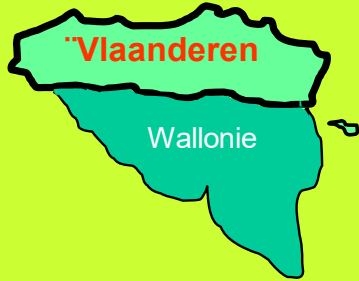
vorming

ondersteuning

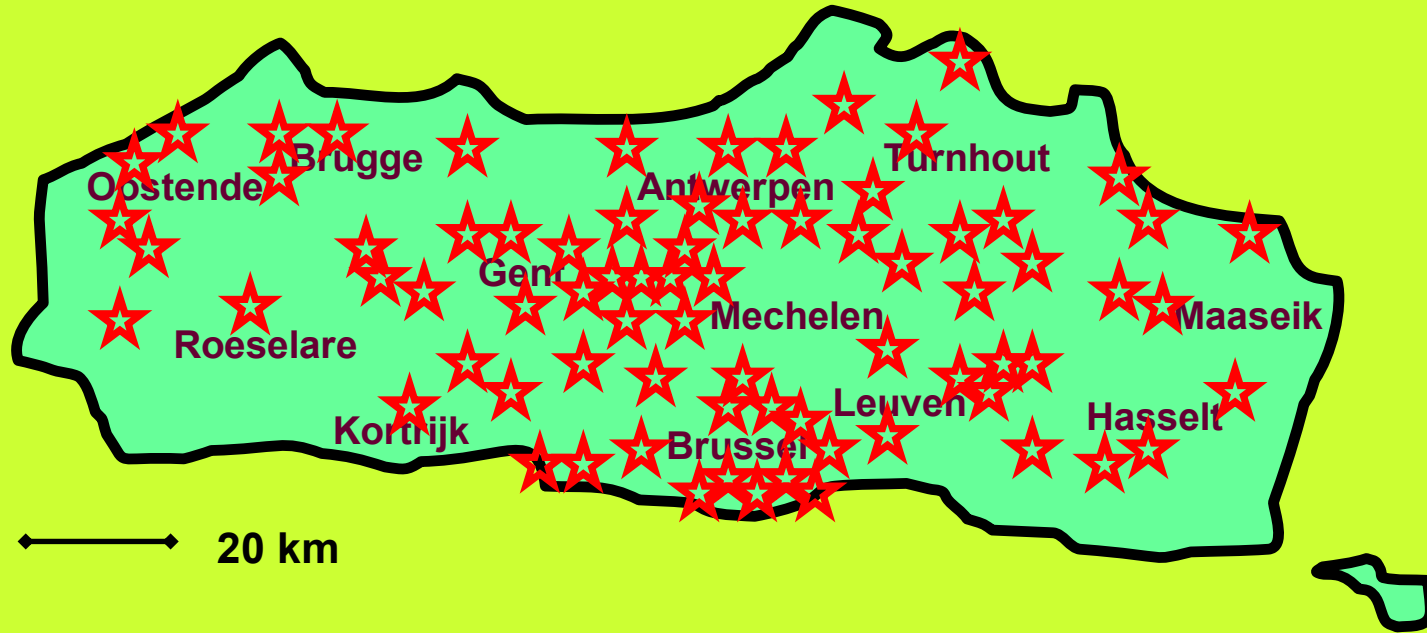
LEIF

LEIFartsen

Belgie

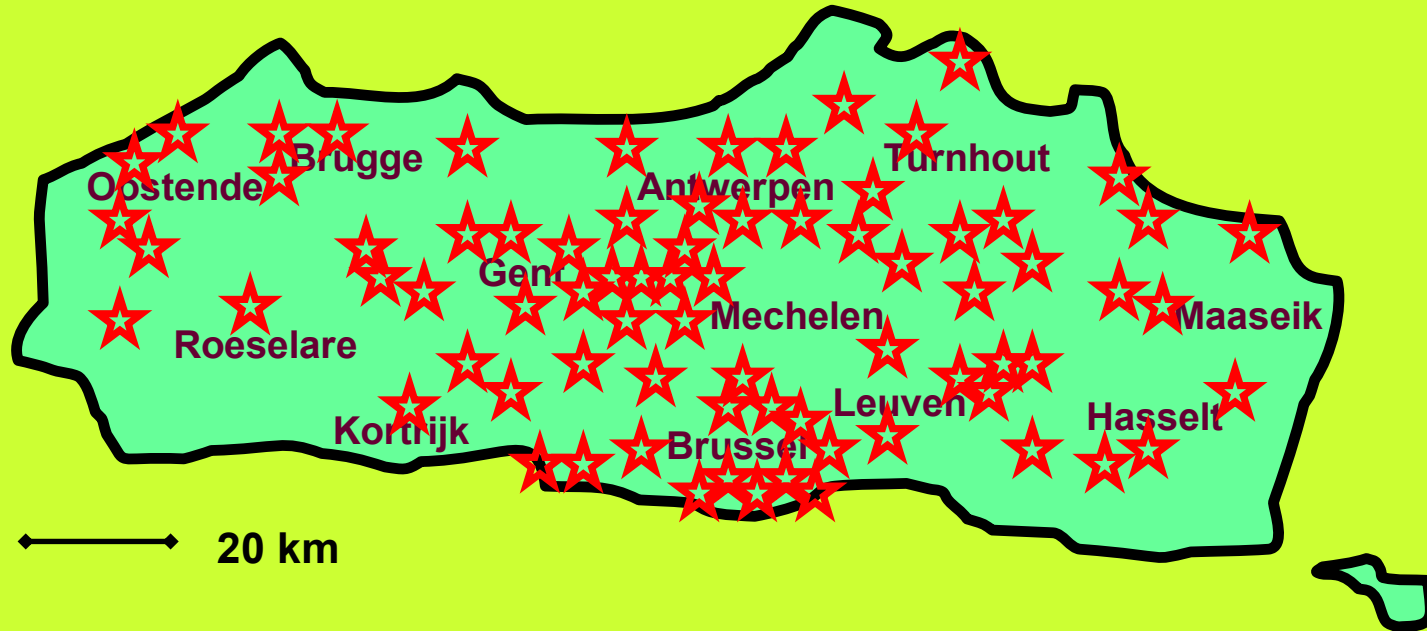
meer dan 1000 LEIFartsen in Vlaanderen en Brussel

Belgie

meer dan 1000 LEIFartsen in Vlaanderen en Brussel

sinds 2010 : 'médecins EOL'

LEIF

LEIFartsen

LEIFconsulenten

LEIFlijn, www.leif.be

LEIFplan

www.leif.be

078 15 11 55

OVER JE HUIDIGE ZORG EN JE VOORAFGAANDE ZORGPLANNING

Informatie over wat je **nu concreet** kan doen
en **vooraf** kan plannen met wilsverklaringen

Forum
patiëntieve zorg

mede-initiatiefnemers
w.e.m.m.e.l.
expertisecentrum Voorzorg LevensEinde

br.e.l.
Brusselse Expertise LevensEinde

CNK 3557162

> **1.000.000 gratis!**
apotheker
gemeente
LEIFpunt
huisvandeMens
Liberaal Mutualiteit
huisarts, ...

LEIFplan huidige én toekomstige zorg

LEIFplan huidige zorg

patientenrechten

recht op informatie; overleggen, toelating vragen,
respect voor zelfbeschikking (recht op weigeren behandelingen), ...

palliatieve zorg

euthanasiewet

actueel verzoek	terminaal
	niet terminaal

LEIFplan toekomstige zorg

brochure met voorafgaande wilsverklaringen

wat zijn de voorafgaande wilsverklaringen?

1. voorafgaande negatieve wilsverklaring

weigeren van behandelingen, onderzoeken, transfers, ...

wat zijn de voorafgaande wilsverklaringen?

1. **voorafgaande negatieve wilsverklaring**
bij elke permanente wilsonbekwaamheid:
coma, hersenbloedingen, hersentumor, dementie, ...
2. **voorafgaande wilsverklaring euthanasie**
enkel bij coma

wat zijn de voorafgaande wilsverklaringen?

1. voorafgaande negatieve wilsverklaring
2. voorafgaande wilsverklaring euthanasie enkel bij **coma**
3. verklaring orgaandonatie
4. laatste wilsbeschikking (verklaring teraardebestelling)
5. lichaamsschenking aan de wetenschap

‘met papieren in orde’

- 1. voorafgaande negatieve wilsverklaring**
- 2. voorafgaande wilsverklaring euthanasie**
- 3. verklaring orgaandonatie**
- 4. laatste wilsbeschikking (verklaring teraardebestelling)**
- 5. lichaamsschenking aan de wetenschap**

voorafgaande zorgplanning

1. voorafgaande negatieve wilsverklaring
2. voorafgaande wilsverklaring euthanasie
3. verklaring orgaandonatie
4. laatste wilsbeschikking (verklaring teraardebestelling)
5. lichaamsschenking aan de wetenschap

voorafgaande **zorgplanning**

NIET

~~vroegtijdige~~ **zorgplanning**

= te vroeg

(vroegtijdige geboorte)

voorafgaande **wilsverklaringen**

5 voorafgaande wilsverklaringen

opstellen niet eenvoudig
heel wat varianten in omloop
welke zijn correct, wettelijk?

**met steun van Frank Vandenbroucke
samenwerking tussen**

LEIF

FOD Volksgezondheid

brochure

zéér gebruiksvriendelijk

Hoe een voorafgaande wilsverklaring inzake euthanasie invullen?

De verzoeker vermeldt zijn naam en voornaam, en kiest de regel die overeenstemt met zijn wil:

! Eén van de vier regels moet verplicht geselecteerd worden: men schrapt dus de overige drie regels !

- het betreft een eerste verklaring, d.w.z. een initiële verklaring;
- een herbevestiging van de initiële verklaring, in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden;
- een wijziging van bepaalde gegevens in zijn initiële verklaring (getuige, vertrouwenspersoon, enz...), in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden;
- een intrekking van de initiële verklaring, in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden.

Door de combinatie van die gegevens kan zekerheid verschaft worden over de identiteit van de persoon die de initiële verklaring heeft opgesteld.

Deze verplichte vermelding maakt het mogelijk zich ervan te vergewissen dat de wilsuitdrukking in het document vrij en bewust is opgesteld.

De wilsverklaring moet verplicht in aanwezigheid van twee meerderjarige getuigen worden opgesteld. Door hun personalia en handtekening toe te voegen, bevestigen ze dat de wilsverklaring vrij en bewust werd opgesteld.

! Eén van de twee getuigen mag geen materieel belang hebben bij het overlijden van de verzoeker, m.a.w. mag geen familie/erfgenaam zijn !

Door de combinatie van die gegevens kan zekerheid verschaft worden over de identiteit van de getuigen.

Wilsverklaring euthanasie

Rubriek I. Verplichte gegevens

A. Voorwerp van de wilsverklaring

De Heer/Mevrouw (*): ..... (naam en voornaam)

(* verzoekt dat voor het geval hij/zij (*) niet meer in staat is tot wilsuiting, een arts euthanasie toepast indien voldaan is aan de voorwaarden vastgesteld in de wet van 28 mei 2002 betreffende euthanasie

(* herbevestigt de wilsverklaring tot euthanasie die werd opgesteld op (datum) : ..... (*)

(* herzielt de wilsverklaring tot euthanasie die werd opgesteld op (datum) : ..... (*)

(* trekt de wilsverklaring tot euthanasie in, die werd opgesteld op (datum) : .....

B. Persoonlijke gegevens van de verzoeker

Mijn persoonlijke gegevens zijn de volgende :

- hoofdverblijfplaats : .....

- volledig adres : .....

- identificatienummer in het Rijksregister : .....

- geboorteplaats en geboortedatum : .....

C. Kenmerken van de wilsverklaring

Deze verklaring werd vrij en bewust afgelegd. Dit wordt onderschreven door de handtekening van de twee getuigen en in voorkomend geval van de vertrouwensperso(o)n(en).

Ik verwacht dat deze wilsverklaring wordt geëerbiedigd.

D. De getuigen

De getuigen ten overstaan waarvan ik deze wilsverklaring afleg, zijn :

1) naam en voornaam : .....

hoofdverblijfplaats : .....

volledig adres : .....

identificatienummer in het Rijksregister : .....

telefoonnummer : .....

geboortedatum en geboorteplaats : .....

eventuele graad van verwantschap : .....

2) naam en voornaam : .....

hoofdverblijfplaats : .....

volledig adres : .....

identificatienummer in het Rijksregister : .....

telefoonnummer : .....

geboortedatum en geboorteplaats : .....

eventuele graad van verwantschap : .....

Hoe een voorafgaande wilsverklaring inzake euthanasie invullen?

De verzoeker vermeldt zijn naam en voornaam, en kiest de regel die overeenstemt met zijn wil:

! Eén van de vier regels moet verplicht geselecteerd worden: men schrapt dus de overige drie regels !

- het betreft een eerste verklaring, d.w.z. een initiële verklaring;
- een herbevestiging van de initiële verklaring, in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden;
- een wijziging van bepaalde gegevens in zijn initiële verklaring (getuige, vertrouwenspersoon, enz...), in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden;
- een intrekking van de initiële verklaring, in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden.

Door de combinatie van die gegevens kan zekerheid verschaft worden over de identiteit van de persoon die de initiële verklaring heeft opgesteld.

Deze verplichte vermelding maakt het mogelijk zich ervan te vergewissen dat de wilsuitdrukking in het document vrij en bewust is opgesteld.

De wilsverklaring moet verplicht in aanwezigheid van twee meerderjarige getuigen worden opgesteld. Door hun personalia en handtekening toe te voegen, bevestigen ze dat de wilsverklaring vrij en bewust werd opgesteld.

! Eén van de twee getuigen mag geen materieel belang hebben bij het overlijden van de verzoeker, m.a.w. mag geen familie/erfgenaam zijn !

Door de combinatie van die gegevens kan zekerheid verschaft worden over de identiteit van de getuigen.

Wilsverklaring euthanasie

Bubriek I. Verplichte gegevens

A. Voorwerp van de wilsverklaring

- De Heer/Mevrouw (*): ..... (naam en voornaam)
- (*) verzoekt dat voor het geval hij/zij (*) niet meer in staat is tot wilsuiting, een arts euthanasie toepast indien voldaan is aan de voorwaarden vastgesteld in de wet van 28 mei 2002 betreffende euthanasie
- (*) herbevestigt de wilsverklaring tot euthanasie die werd opgesteld op (datum) : .....
- (*) herzet de wilsverklaring tot euthanasie die werd opgesteld op (datum) : .....
- (*) trekt de wilsverklaring tot euthanasie in, die werd opgesteld op (datum) : .....

B. Persoonlijke gegevens van de verzoeker

- Mijn persoonlijke gegevens zijn de volgende :
- hoofdverblijfplaats : .....
  - volledig adres : .....
  - identificatienummer in het Rijksregister : .....
  - geboorteplaats en geboortedatum : .....

C. Kenmerken van de wilsverklaring

Deze verklaring werd vrij en bewust afgelegd. Dit wordt onderschreven door de handtekening van de twee getuigen en in voorkomend geval van de vertrouwenspersoon(en).

Ik verwacht dat deze wilsverklaring wordt geëerbiedigd.

D. De getuigen

- De getuigen ten overstaan waarvan ik deze wilsverklaring afleg, zijn :
- 1) naam en voornaam : .....
- hoofdverblijfplaats : .....
- volledig adres : .....
- identificatienummer in het Rijksregister : .....
- telefoonnummer : .....
- geboortedatum en geboorteplaats : .....
- eventuele graad van verwantschap : .....
- 2) naam en voornaam : .....
- hoofdverblijfplaats : .....
- volledig adres : .....
- identificatienummer in het Rijksregister : .....
- telefoonnummer : .....
- geboortedatum en geboorteplaats : .....
- eventuele graad van verwantschap : .....

franstalige brochure

brochure

“de correcte voorafgaande wilsverklaringen”

apotheker

LEIFpunt

www.wilsverklaringen.be

02/456 82 01

www.leif.be

LEIFpunten

West-Vlaanderen (Brugge), Wemmel, Aartselaar-Rupel,
Antwerpen, Brussel, Noorderkempen, Gent-Eeklo,
Kempen, Limburg, Mechelen, Oost-Brabant,
Vlaamse Ardennen, Zuiderkempen, Dender...

brengen LEIF dichterbij de mensen

LEIF

LEIFartsen

LEIFconsulenten

LEIFlijn, www.leif.be

LEIFplan

LEIFkaart

eifkaart
LevensEinde InformatieForum

Naam: Marieke Vervoort

Identificatienummer van het Rijksregister: 58.01.03-259.03

Verklaart volgende wilsverklaringen te bezitten:

- Negatieve wilsverklaring
- Euthanasie
- Orgaan donoratie
- Wilsverklaring uitvaart
- Document lichaam schenken aan de wetenschap

Exemplaren ook ter beschikking bij:
Kris Van Wemmel
tel: + 32 495 33 44 55

sinds 2002: 3 unieke wetten

wet patiëntenrechten

wet palliatieve zorg

euthanasiewet

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

wilsbekwaam?

iedereen is wilsbekwaam tenzij tegendeel werd aangetoond

contextspecifiek (wilsonbekwaam materiële zaken: zorgvolmacht)

MMSE (Mini Mental State Examination)? **weinig relevant**

Grisso & Appelbaum (1988): gebaseerd op cognitieve functies

- **begrijpen** van informatie
- beseffen en waarderen van informatie voor de **eigen situatie**
- **logisch redeneren**
- **maken en uiten** van een keuze

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

vrijwillig, herhaald, duurzaam ('schriftelijk verzoek')

ernstig, ongeneeslijke aandoening door ziekte of ongeval
onbehandelbaar, ondraaglijk lijden

somatische
psychiatrische

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

vrijwillig, herhaald, duurzaam ('schriftelijk verzoek')

ernstig, ongeneeslijke aandoening door ziekte of ongeval
onbehandelbaar, ondraaglijk lijden

terminaal: advies van 2de (LEIF)arts

niet-terminaal: advies van 2de en 3de (LEIF)arts

= specialist/psychiater

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

vrijwillig, herhaald, duurzaam ('schriftelijk verzoek')

ernstig, ongeneeslijke aandoening door ziekte of ongeval
onbehandelbaar, ondraaglijk lijden

terminaal: advies van 2de (LEIF)arts

niet-terminaal: advies van 2de en 3de (LEIF)arts

1 maand wachttijd

bespreking therapeutische (palliatieve) mogelijkheden

bespreking met verplegend team / met naasten *aangeduid door patiënt*

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

vrijwillig, herhaald, duurzaam ('schriftelijk verzoek')

ernstig, **ongeneeslijke** aandoening door **ziekte** of ongeval
onbehandelbaar, ondraaglijk lijden

terminaal: advies van 2de (LEIF)arts

niet-terminaal: advies van 2de en 3de (LEIF)arts

1 maand wachttijd

bespreking therapeutische (palliatieve) mogelijkheden

bespreking met verplegend team / met naasten *aangeduid door patiënt*

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

vrijwillig, herhaald, duurzaam('schriftelijk verzoek')

ernstig, **ongeneeslijke** aandoening door **ziekte** of ongeval
onbehandelbaar, ondraaglijk lijden

toegepast op psychiatrische aandoeningen

ziekte?

beschreven, classificeerbare entiteit (ICD-10 van WHO)
gebaseerd op een *diagnose*

bv.

niet kleincellig longcarcinoom ICD-10-CM C34.90

cachexie ICD-1-GM R64

anorexia nervosa: eetstoornissen ICD-10-CM Code F 50.0

bipolaire affectieve stoornis ICD-10-CM F31

diagnose ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

diagnose ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

diagnose ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

CVS, fibromyalgie, (vroeger) AIDS, pest,...

diagnose ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

anorexia, conversiestoornis

ongeneeslijke ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

ongeneeslijke ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

gemetastaseerde kanker

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

ongeneeslijke ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

AIDS (vroeger)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

ongeneeslijke ziekte?

somatische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (MMSE, ...)

AIDS (vroeger)

psychiatrische aandoening

diagnostische parameters

biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)
medische beeldvorming (CT, NMR, botscan, ...)

klinische parameters

lichamelijk onderzoek,
(hetero)anamnese,
klinische tests (ADOS ,...)

ASS

ongeneeslijke ziekte?

geneesbaar binnen 'redelijke' termijn

ongeneeslijke 'psychiatrische' ziekte?

bestaat dus:

- enkel gebaseerd op klinische parameters /ervaring
- na 'redelijke' termijn zonder geneesbaar effect
(net zoals sommige somatische ziekten)

zie ook adviezen van:

Vlaamse Vereniging voor Psychiatrie, Belgisch Raadgevend Comité voor Bioethiek
Zorgnet-Icuro, Broeders van Liefde, Orde der Artsen, ULteam

euthanasiewet: voorwaarden

wilsbekwaam

vrijwillig, herhaald, duurzaam ('schriftelijk verzoek')

ernstig, ongeneeslijke aandoening door ziekte of ongeval

onbehandelbaar ondraaglijk lijden

terminaal: advies van 2de (LEIF)arts

niet-terminaal: advies van 2de en 3de (LEIF)arts

1 maand wachttijd

bespreking therapeutische (palliatieve) mogelijkheden

bespreking met verplegend team / met naasten aangeduid door patiënt

onbehandelbaar **ondraaglijk** lijden

ondraaglijk = wat patiënt als ondraaglijk vindt

‘lijden door *fysieke symptomen* *meer objectiveerbaar* dan door *psychische symptomen*? ‘

fysieke pijn/lijden: ook niet meetbaar

pijnsensatie in cortex

andere centrale invloeden: slapeloosheid, depressie, angst,
emotionele, sociale problemen, ...

‘totale’ pijn (kankerpatiënt versus jogger)

pijn en lijden betekenisinhouden: alle lijden is psychisch

*onbehandelbaar **ondraaglijk** lijden*

ondraaglijk = wat patiënt als ondraaglijk vindt

hoewel lijden moet veroorzaakt zijn door de ongeneeslijke ziekte

context belangrijk:

**perspectieven, empathische omgeving,
beschikbare professionele opvang, ...**

onbehandelbaar ***ondraaglijk*** lijden

onbehandelbaar = geen verbetering van het lijden
na klassieke therapie:
psychotherapie, medicamenteus, ECT, ...

CAVE: voor sommigen blijft iedereen 'behandelbaar'

begrippen

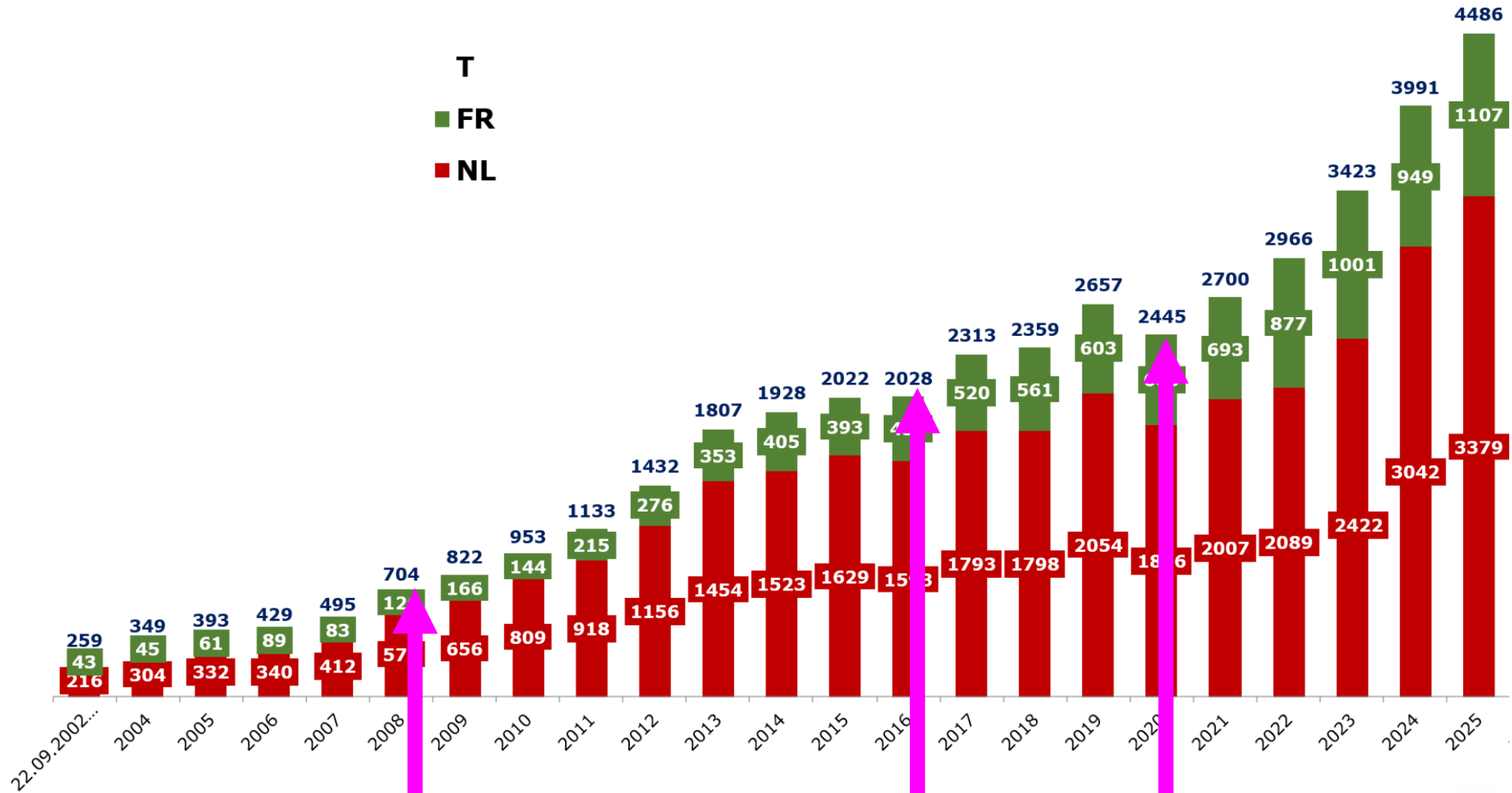
ongeneeslijk versus ***onbehandelbaar*** ('niet te lenigen')

ongeneeslijk slaat op de ziekte

onbehandelbaar slaat op het lijden

bij veel ongeneeslijke ziekten blijft het lijden nog (voorlopig)
aanvaardbaar behandelbaar waardoor ze nog verder willen

aantal geregistreerde euthanasies (tot 2025)

aantal geregistreerde euthanasies wegens psychiatrische aandoening

2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
2359	2656	2445	2700	2966	3423	3991	4486
34 (1.4%)	23 (0.8%)	21 (0.9%)	26 (0.9%)	26 (0.9%)	48 (1.4%)	55 (1.4%)	74 (1.6%)

geregistreerde euthanasies 2025

Aandoeningen

De categorieën van de aandoeningen, alle termijn voor overlijden		
TOTAAL	4486	%
Nieuwvormingen (kankers)	2237	49,9
Polypathologie (combinatie van refractaire chronische aandoeningen)	1327	29,6
Ziekten van zenuwstelsel	369	8,2
Ziekten van ademhalingsstelsel	146	3,3
Ziekten van hart- en vaatstelsel	107	2,4
Cognitieve stoornissen (dementiële syndromen)	77	1,7
Psychiatrische aandoeningen	74	1,6
Ziekten van bot-spierstelsel en bindweefsel	50	1,1
Ziekten van spijsverteringsstelsel	24	0,5
Letsel, vergiftigingen en bepaalde andere gevolgen van uitwendige oorzaken	20	0,4
Ziekten van urogenitaal stelsel	17	0,4
Symptomen, afwijkende klinische bevindingen en laboratoriumuitslagen niet elders geclassificeerd	10	0,2
Bepaalde infectieziekten en parasitaire aandoeningen	8	0,2
Aandoeningen van oog en adnexen	6	0,1
Congenitale afwijkingen, misvormingen en chromosoomafwijkingen	4	0,1
Ziekten van huid en subcutis	3	0,1
Ziekten van bloed, bloedvormende organen en bepaalde aandoeningen die het immuunsysteem beïnvloeden	2	0,0
Aandoeningen van het oor en het mastoïd	2	0,0
Bepaalde aandoeningen waarvan hun oorsprong in de perinatale periode	2	0,0
Endocriene ziekten en voedings- en stofwisselingsstoornissen	1	0,0

begrippen

psychisch lijden **door psychiatrische aandoening**

meeste patiënten met fysieke aandoening lijden ook psychisch (laatste rapport FCEE 2025: 86 %)

begrippen en frequente misvattingen

geraadpleegde (LEIF)arts

- geraadpleegd **door** de behandelende arts (**niet** door de patiënt !):
geen adviezen shoppen
- advies is **verplicht** maar **niet bindend**

euthanasiewet: belangrijke aanpassingen

wat met de **niet** gedifferentieerde strafmaat?

**inbreuk op grondvoorwaarden zelfde strafmaat als procedurefout:
“gifmoord”: levenslang (zie assisenproces Tine Nys)**

euthanasiewet: belangrijke aanpassingen

wat met de **niet** gedifferentieerde strafmaat?

wetsaanpassing 29 maart 2024

3 gedifferentieerde strafmaten: afhankelijk ernst van inbreuk

1/ niet naleven grondvoorwaarden: **10-15 jaar gevangenis**

2/ niet naleven verplicht consult (LEIF)arts, kinderpsychiater
of psycholoog (minderjarigen): **max 3 jaar**

3/ inbreuken tegen andere procedurele/vormvoorwaarden:
geen misdrijf, wel via tucht- of burgerlijk recht

belangrijk: (LEIF)artsen die adviezen geven: **niet** vervolgd

euthanasiewet: belangrijke aanpassingen

wat als een arts geen euthanasie wilt uitvoeren?

wetsaanpassing 23 april 2020

bij weigering door gewetensnood:

- **meedelen binnen de 7 dagen** aan patiënt/vertrouwenspersoon
- **patiënt doorverwijzen aan de aangeduide arts**
(door de patiënt/vertrouwenspersoon)
- **medisch dossier (binnen 4 dagen)** aan deze arts bezorgen
- **contactgegevens bezorgen van centrum/vereniging**
gespecialiseerd in 'euthanasierecht' (bv. LEIF)

www.leif.be 078 15 11 55

EIFPLAN
LevensEinde InformatieForum

OVER JE HUIDIGE ZORG EN JE VOORAFGAANDE ZORGPLANNING

Informatie over wat je **nu concreet** kan doen
en **vooraf** kan plannen met wilsverklaringen

mede-initiatiefnemers

CNK 3557162

eifkaart
LevensEinde InformatieForum

Naam: Marieke Vervoort
Identificatienummer van het Rijksregister: 58.01.03-259.03

Verklaart volgende wilsverklaringen te bezitten:

- Negatieve wilsverklaring
- Orgaandonatie
- Document lichaam schenken aan de wetenschap
- Euthanasie
- Wilsverklaring uitvaart

Exemplaren ook ter beschikking bij:
Kris Van Wemmel
tel: + 32 495 33 44 55

Uitklaring Levensindevragen

initiatief VUB met Ugent, UA, KU Leuven
complexe situaties
interdisciplinair team
eventueel hospitalisatie in UZ Brussel

Vander Vekenstraat 158, 1780 Wemmel

Tel 078 05 01 55
info@ulteam.be
www.ulteam.be

**bijdragen tot
waardig levenseinde
van iedereen
mét respect voor de wil
van iedereen**

**niet alle aandoeningen gekend of begrepen
daarom nederig, bescheiden blijven
en accepteren dat niet alle lijden
behandelbaar is voor de patiënt**

De grootste vergissing in de behandeling van ziektes zijn artsen/zorgverleners die zich uitsluitend met het lichaam bezighouden en anderen uitsluitend met de geest, terwijl de twee niet te scheiden zijn.

naar PLATO (428-348 BC)

ALLE BEGIN
IS MOEILIJK

E I N D E ®

DANK U

waarom geen leeftijdsgrens 25 jaar

Mature hersenen als iets ergs meegemaakt cfr klankerpatienten

Voorwaarde ook uitbehandeld zijn

Negatieve wilsverklaring

**Ook impakt op andere beslissingen: trouwen, kinderen krijgen,,
stemrecht, ...**

**zie ook tekst frank schweitzer braeckman zie ook tekst vvpr
voorzitster**

'ideale' (euthanasie)wet

Herman Nys (prof. em. medisch recht KU Leuven):

wet **bepaalt kader** (grondvoorwaarden)

waarbinnen artsen kunnen handelen

wet **geeft géén voorschriften**

(ook niet voor hartoperatie, intensieve zorg,...)

wet **evalueert niet deskundigheid** van artsen:

dit is de rol van: medische faculteiten,
erkenningscommissies

LOK's, postgraduataten, ...

vergelijking euthanasiewet

België

- schriftelijk verzoek
- ernstige, ongeneeslijke aandoening door ziekte of ongeval, waardoor ondraaglijk fysiek / psychisch lijden
- terminaal: 1 adviesgevend (LEIF)arts
niet-terminaal: 2 adviesgevende artsen (specialist/psychiater)
1 maand wachttijd
- patiënt onderzoeken / inzage dossier
- bespreking met verplegend team
- resterende opties (inclusief palliatieve) bespreken
- verwijzing naar parket door 2/3 meerderheid
- voorafgaande wilsverklaring enkel bij coma
- sinds 2014: oordeelsbekwame terminale minderjarige met ondraaglijk onbehandelbaar fysiek lijden

Nederland

-
- ondraaglijk en uitzichtloos lijden
- geen onderscheid terminaal/niet-terminaal
1 adviesgevend arts (SCENarts)
geen maand wachttijd
-
-
-
- verwijzing naar parket met gewone meerderheid bij elke verworven wilsonbekwaamheid
- vanaf 12 jaar

vergelijking euthanasiewet

België

- schriftelijk verzoek
- ernstige, ongeneeslijke aandoening door ziekte of ongeval, waardoor ondraaglijk fysiek / psychisch lijden
- terminaal: 1 adviesgevend (LEIF)arts
niet-terminaal: 2 adviesgevende artsen (specialist/psychiater)
1 maand wachttijd
- patiënt onderzoeken / inzage dossier
- bespreking met verplegend team
- resterende opties (inclusief palliatieve) bespreken
- verwijzing naar parket door 2/3 meerderheid
- voorafgaande wilsverklaring enkel bij coma
- sinds 2014: oordeelsbekwame terminale minderjarige met ondraaglijk onbehandelbaar fysiek lijden

Nederland

-

ondraaglijk en uitzichtloos lijden

geen onderscheid terminaal/niet-terminaal
1 adviesgevend arts (SCENarts)
geen maand wachttijd

-

-

-

verwijzing naar parket met gewone meerderheid bij elke verworven wilsonbekwaamheid

vanaf 12 jaar

begrippen en frequente misvattingen

wilsbekwaam?

geregistreerde euthanasies 2014-2015

De categorieën van de aandoeningen die aan de basis lagen van het euthanasieverzoek, ongeacht patiënt terminaal (Term) of niet terminaal (N-Term) was.	2014	(%)	2015	(%)	TOTAAL	(%)
	1928		2022		3950	
Nieuwvormingen (kankers)	1304	67,6	1371	67,8	2675	67,7
Polypathologie	176	9,1	209	10,3	385	9,7
Ziekten van het zenuwstelsel	134	7	140	6,9	274	6,9
Ziekten van hart en vaatstelsel	104	5,4	101	5	205	5,2
Psychische stoornissen en gedragsstoornissen	61	3,2	63	3,1	124	3,1
Ziekten van het ademhalingsstelsel	70	3,6	54	2,7	124	3,1
Ziekten van het bot-spierstelsel en bindweefsel	23	1,2	16	0,8	39	1
Letsel, vergiftigingen en bepaalde andere gevolgen van uitwendige oorzaken	18	0,9	16	0,8	34	0,9
Ziekten van het spijsverteringsstelsel	7	0,4	13	0,6	20	0,5
Ziekten van het urogenitaal stelsel	5	0,3	12	0,6	17	0,4
Symptomen, afwijkende klinische bevindingen en laboratorium uitslagen niet elders geassocieerd	6	0,3	9	0,4	15	0,4
Bepaalde Infectieziekten en parasitaire aandoeningen	5	0,3	9	0,4	14	0,4
Ziekten van het oog en adnexen	6	0,3	2	0,1	8	0,2
Endocriene ziekten en voedings- en stofwisselingsstoornissen.	4	0,2	3	0,1	7	0,2
Congenitale afwijkingen, misvormingen en chromosoom afwijkingen	2	0,1	2	0,1	4	0,1
Ziekten van huid en subcutis	2	0,1	2	0,1	4	0,1
Ziekten van bloed, bloedvormende organen en bepaalde aandoeningen die het immuun systeem beïnvloeden	1	0,1	0	0	1	0

geregistreerde euthanasies 2014-2015

Psychische stoornissen en gedragsstoornissen volgens de te verwachten termijn van overlijden

N = 124/3950 = 3.1 %

zonder dementie

N = 88/3950 = 2.2 %

euthanasiewet: kritiek

Prof Herman Nys (KU Leuven)

(euthanasie)wet moet **enkel een kader** bieden waarbinnen artsen zich kunnen bewegen onder **strikte voorwaarden** (wilsbekwaam, vrijwillig verzoek, ongeneeslijk en ondraaglijk lijden)

Wet moet **niet voorschrijven** hoe professioneel en medicotechnisch omgaan met euthanasie
(gebeurt ook niet bij open hartoperatie; kankerbehandeling; behandeling bipolaire stoornis)

Professionele en medicotechnische bekwaamheid is de **verantwoordelijkheid van** medische faculteiten, erkenningscommissies, bijscholingen, intervisies, adviezen, ...

Onder politieke druk **toch enkele voorschriften**
(bv. onderscheid terminaal/niet terminaal)

Tegenstanders willen nog striktere voorschriften: weinig vertrouwen
in artsen en
in de Federale Commissie Euthanasie?

euthanasiewet

België

*ernstige, ongeneeslijke aandoening
door ziekte/ongeval*

schriftelijk verzoek

voorafgaande wilsverklaring

‘onomkeerbaar niet meer bij bewustzijn’ (coma)

2 getuigen / 5 jaar geldig

verplicht consult

‘terminaal’ 1 arts

‘niet-terminaal’ 2 artsen(specialist/psychiater)

1 maand wachttijd

patiënt onderzoeken / overleg verpleegkundig team

Federale Commissie Euthanasie (16 leden)

Nederland

uitzichtloos en ondraaglijk lijden

-

voorafgaande schriftelijke verklaring

‘niet langer in staat wil te uiten’

uitzichtloos en ondraaglijk lijden / vanaf 16 jaar

verplicht consult

1 arts

-

5 Regionale Toestingscommissies (3 leden)

Federale Commissie Euthanasie

werkt ook zo:

Kijkt na of de wettelijke voorwaarden werden gerespecteerd

Heeft niet de competentie/mandaat om medische beroepsbekwaamheid te beoordelen

artsen zijn niet verplicht tot uitvoering

euthanasie is op vraag van de patiënt

Uitklaring Levensindevragen

initiatief VUB met Ugent, UA, KU Leuven
complexe situaties
interdisciplinair team
eventueel hospitalisatie in UZ Brussel

Vander Vekenstraat 158, 1780 Wemmel

Tel 078 05 01 55
info@ulteam.be
www.ulteam.be

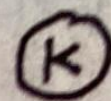
bijdragen tot
waardig levenseinde
van iedereen
mét respect voor de wil
van iedereen

ALLE BEGIN
IS MOEILĪJK

E I N D E

Respect voor het zelfbeschikkingsrecht

EEN WAARDIG LEVENS EINDE

Wim
Distelmans

HOUTEKIET

WIM DISTELMANS

PALLIATIEVE SEDATIE

TRAGE EUTHANASIE
OF SOCIALE DOOD?

HOUTEKIET

WIM DISTELMANS

Voor
ik
het
vergeet

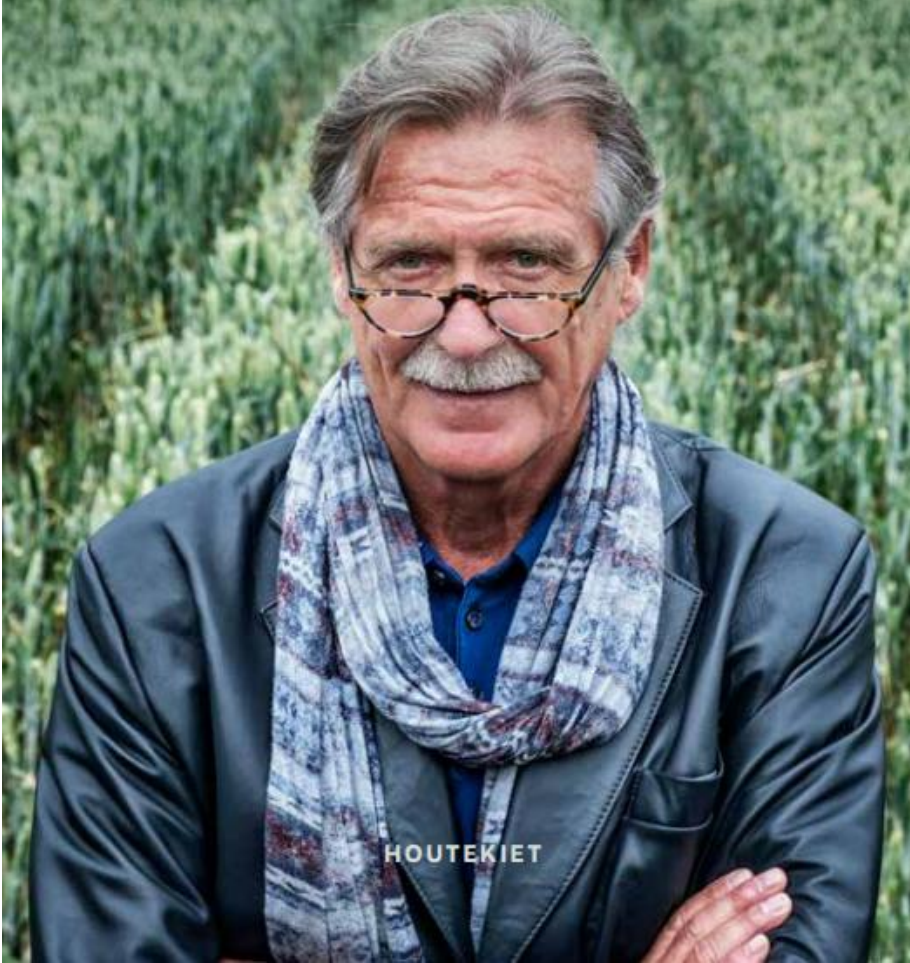
Alles over het levenseinde bij
dementie en wilsonbekwaamheid

HOUTEKIET

WIM DISTELMANS

HET LEVENSEINDE IN EIGEN REGIE

20 JAAR WET EUTHANASIE,
PALLIATIEVE ZORG EN PATIËNTENRECHTEN

HOUTEKIET

euthanasiewet: belangrijke aanpassingen

wat met de anonieme beoordeling?

wetsaanpassing 9 april 2024

anonimiteit registratiedocumenten opgeheven

***ongeneeslijke* ziekte?**

1. fysieke' ziekte meer objectiveerbaar dan 'psychiatrische' ziekte?

diagnostische parameters

'objectiveerbaar': biologische parameters (bloedafname, biopsie, ...)

beeldvorming, ... bv. metastasen (niet altijd proportioneel aan 'weefselschade')

niet altijd: bv. tumor merkers

klinische ervaring (lichamelijk onderzoek, [hetero]anamnese, klinische tests, ...)

duidelijke symptomen voor ongeneeslijkheid: bv. aids

***ongeneeslijke* ziekte?**

2. verschil 'fysieke' ziekte *versus* 'psychiatrische' ziekte?

oorzaak ongeneeslijke ziekte **niet altijd gekend** (bv. vroeger AIDS;
nu: CVS en fibromyalgie)

'fysieke' ziekte **met 'psychiatrische'/psychische symptomen**
(bv. kanker, chronisch pijnsyndroom)

'psychiatrische' ziekte **met 'fysieke' symptomen**
(bv. conversiestoornis, eetstoornis)

***ongeneeslijke* ziekte?**

3. genezing binnen *redelijke* termijn

***ongeneeslijke* 'psychiatrische' ziekte?**

bestaat ook

zelfs zonder gekende oorzaak

klinische ervaring

na *redelijke* termijn zonder therapeutisch effect

zie ook adviezen van

Broeders van Liefde, Vlaamse Vereniging voor Psychiatrie,
Zorgnet-Icuro, Orde der Artsen

begrippen en frequente misvattingen

wilsbekwaam?

iedereen is wilsbekwaam tenzij tegendeel werd aangetoond

taaksspecifiek (wilsonbekwaam materiële zaken: zorgvolmacht)

MMSE (Mini Mental State Examination)? **weinig relevant**

Grisso & Appelbaum (1988): gebaseerd op cognitieve functies

- **maken en uiten** van een keuze
- **begrijpen** van informatie
- beseffen en waarderen van informatie voor de **eigen situatie**
- **logisch redeneren**

begripen en frequente misvattingen

bevoegd om te oordelen